

עין משפט
נר מצוה

בז א **מיי** פיי מהל' סהדרין הלכה ח ופי"א שם הל' א והל' ח פמג עקן לה:
בז ב **מיי** שם פי"א הלכה ה סגם שם:
יז ג **ד מיי** שם הל' ד:
יח ה **ד מיי** שם פיי הלכה ט:

יב ז **מיי** שם פי"א הלכה א ופי"ה מהל' ערות הלכה ח:

ב ח **מיי** פיה מהל' סנהדרין הל' ח:

כא ט **מיי** פיי מהל' סנהדרין הל' ח:

רבינו חננאל

ואין מחזירין לחובה חובתו דמאן הא הכי משכחת לה ואמרין הא נמי משכחת לה זכות דרצוה וחובה לגואל הדם שכיון שאמרו לו פטור אתה נמצאו מחייבין לגואל הדם אם יהרגנו הריגה ואקשינן ומשום חובתו דגואל הדם אין מחזירין בזמן שטעו אלא קטילין להאי ועוד מתניתין בין לזכות בין לחובה קתני תרי בין בין מניין לך ליטא מתניתין חדא קתני לזכות שהיא חובה ועתה בקושיא. רבינא אמר ויכה את החייב נמי משכחת לה שנשא ונתן ביד כגון שהיה ביד המלוה משכון ואמר ללה פטור אתה ונטל המשכון מיד המלוה ונתנו ללוה. טימא הטהור דאגע בהו שרץ. טיהר הטמא שערבן עם פירותיו. נמצא בכללן ששעה מעשה בידו. תוספתא. מכל אלה תבאר לדברי הכל כי מי שאינו מומחה שטעה בדבר משנה ולא נשא ונתן ביד חוזר והטובה בביקול הדעת ונשא ונתן ביד מה ששעה עשוי ומשולל ומומחה שאין מי שגדול ממנו מה ששעה עשוי ואין משלם ונמצאו ששה שערים אחריס שצריכין מחקר ויש בהן לפנים ולפני לפנים. לידע משפטיהן. ואלה הן טעה בביקול הדעת ולא נשא ונתן ביד וממוחה שנשא ונתן ביד ושעה בדבר משנה. וממוחה שטעה בדבר משנה ולא נשא ונתן ביד ושאינו מומחה שטעה בביקול הדעת ולא נשא ונתן ביד. או שטעה בדבר משנה ונשא ונתן ביד או טעה בביקול הדעת ונשא ונתן ביד ויחייב ופטורין וחזרה והעמדה פוגעין זה בזה וצריכין להשים עיקרים לכללות שפוגעין זה בזה מי שיתברר דינן. אילו כולן דבריו גאון וצ"ל הן: דניי נפשות מחזירין לזכות. חייב מניין ליצא מב"ד.

חייב ואחד אמר יש לי ללמד עליו זכות שמחזירין אותו שנאמר ונקי וצדיק אל תהרגו. ומניין ליצוא זכאי ואמר אחד יש לי ללמד עליו שהוא חייב שאין מחזירין אותו שנאמר וצדיק אל תהרגו וחילופה במסית. ואין מחזירין לחובה. א"ר יוחנן היכא אמרין אם טעו ופטרו החייב שאין מחזירין אותו לחייבו בשטעו בדבר שאין הצדוקין מודין בו כגון אם חמיו וכיוצא בהן דאמין מדרשא. אבל טעו בדבר שהצדוקין מודין בו מחזירין. מאי טעמא זיל קרי בי רב הוא: **בְּעַא** מיניה ר' חייא מר' יוחנן טעו בנוסף ונאמרו על הנוסף הזהירה התורה שנאמר ואל אשת עמיזח לא תתן שכבתך. לנאמא לא הזהירה תורה מהו. א"ל אדמוקדן יקד קרן קרן וצלי פ"י עד שהאש יוקדת לצליית קרי ראה כמו שצולין אותן ורחן חתוך וצלה גם אתה. כלומר אם אינך יודע צליית קנה הנה מוקדה לצליית רחן ראה ולמוד. כך אם אינו יודע דין גואף ונואפת הא מקרא מלא מות יומת הנואף והנואפת. ילך וילמד. ואסקי"י יוחנן טעו בנוסף ונואפת מחזירין והיכי דמי שאין מחזירין כגון שטעה בהעראה שלא כדרכה: דניי נפשות הכל מלמדין עליו לזכות ואין הכל מלמדין עליו חובה. ואתינן לאוקומה בעד ואליבא דר' יוסי דתני עד עונה לזכות ולא לחובה

לג:

שעירבן עם פירותיו. הקשה רבינו אפרים לא יהא אלא

כמטמא צדיים דתנן צפ' הניחקין (גיטין ד' נב:). המטמא והמדמע והמנסך בשוגג פטור והא נמי בשוגג הוא וצשלמא לחזקיה דלומר התם (דף נג.) אחד שוגג ואחד בשוגג פטור כדי שזידעו וגבי חכם בעל הוראה אין לפטור מטעם כדי שזידעו כדי נמי מחייבת ליה מודע ליה אלא לר' יוחנן דלומר דבר תורה אחד שוגג ואחד מויד פטור ומה טעם אמרו בזמיר חייב שלא יהיה כל אחד ואחד מטמא טהרותיו של חצירו ולומר פטור אני הכא לא שייך לחייב מהאי טעמא מיהו למאי דמוקי במסקנא שנטל ונתן ציד יש לחייב כמו מויד דלמה לו לאדם ליטול וליתן ציד אבל למאי דסבירא ליה מעיקרא שיערצן צעה"צ קשה וי"ל דמכל מקום חשיב כמו מויד שהיה לו לחכם לדקדק בהוראתו ולדע שצעה"צ יערב: **א****ת****י****א** רשע רשע תניא נמי הכי. מימה תקשה לרבא מצריי' דהכא דקאמר צפרק קמא (דף י.) דמלקות תחת מיתה עומדת ולית ליה ג"ש דרשע וכן צפרק קמא דמכות (דף ה.) גבי משלשין בזמנון ואין משלשין בזמכות אצי אמר אחיא רשע רשע ורבא אמר צענין כאשר זמם וליכא ועוד אטו סתמא דהש"ס צפ"ק דמכות (סג:) כצאי גבי אין העדים וזממין נהרגין עד שיגמר הדין ואמר חייבי מלקות מניין אחיא רשע רשע ויש לומר דרבא אית ליה ג"ש אלא דלהגן מילי קאמר דלא לרקי מיהו קשה דצפ' אלו נעוה (כמוצא דף לה. ושם) גבי חייבי מלקות שוגגין דפטורין מן זמנון קאמר אצי אחיא רשע רשע ורבא אמר אחיא מכה מכה ולרבי יוחנן קשה נמי אמאי מחייב חייבי מלקות שוגגין בתשלומין ולא ליה ג"ש דרשע ועוד צההוא פירקא (דף לו.) קאמר והא מהכל נפקא מתם נפקא כדי רשעוה ומוסיק חדא צמיטה וממוון וחדא צמלקות וממוון והשתא צמלקות וממוון למ"ל קרא חיפוק ליה מג"ש דרשע רשע ויש לומר דרבא ורבי יוחנן לא דרשי התם וגזיה שזי דרשע משום דלא

הוי צגוף המלקות אלא לפטור ממון דצהדי מלקות וקרא דרשע צגוף המלקות כתיב והיה אם צן הכות הרשע והא דדריש רבא מכה מכה משום דגבי תשלומים כתיב מכה נפש צהמה ישלמנה אבל אצי דריש ג"ש דרשע רשע בכל מקום וסוגין דההוא פירקין גבי כדי רשעמו אליצא דרבא אחיא דלאצי למלקות ולממוון לא לרקי קרא דלמיה ג"ש דרשע רשע ומוקי חדא למיתה ומלקות כר"מ: **טַעֲמָה בְּנוֹאֵף וְנוֹאֶפֶת מֵהוּ**. פירש הקונטרס דצנווף ליכא טעות לזכות ומימה דהא איכא מיילי טוצא כי ההיא דפליגי צשיליה פ"ק דמכות (דף יז.) אי אמרינן צמנאפינ עד שיראו דרך מנאפינ או עד שיראו כמכחול צשפופרת או חצר צעי התראה או שיתיר עצמו למיתה או שהיו שני עדיו מתנין צו וי"ל דמצעיא ליה אם יש צנווף ונואפת דבר שאין הצדוקין מודין צו וקאמר רבי יוחנן דלמוקדך יקיד קוך כו' צעוד שאתה עוסק צשמועתך שאתמתי לך שיש חילוק צין דבר שצדוקין מודין צו לדבר שאין צדוקין מודין צו: **שַׁמְעָה שְׂאֵל בִּרְרָבָה**. פ"ה דלא מפרש חיוצא צהדיא דילפינן ממשכניי אשה שמי משכבות צאשה ואין הצדוקין מודין וקשה דצדצר זה מודין כדמוכח צפ"ק דהוריות (דף ד.) דלומר שמואל אין צ"ד חייצין עד שיורו צדצר שאין הצדוקין מודין צו ומסיק צגמ' דלמרי' (שלא) צדכרעה וכו' ופריך והא משכניי אשה כתיב ופי' דהצדוקין מודין צו וי"ל דהכא מיירי בהעראה דלמר צדכרעה אפי' בהעראה אסור שלא כדרכה צגמר ציאה אסור העראה שריא אע"ג דפריך התם אההיא שינויא מכל מקום לפי המסקנא דהתם איתוקם ההיא שינויא שפיר: **אֲחֵךְ מִן הַתַּלְמִידִים**. מימה הא אמר צצפ"ק (דף יז.) דאי אמר איני יודע והדר אמר טעמא (למלמיה) לא שמעינן ליה ולא יהא אלא כאלד מן התלמידים וי"ל דהתם צאומר טעמא לחובה והכא צאומר טעמא לזכות: אלא

אחד דיני ממונות פרק רביעי סנהדרין

זכום גרידסא. שהיא זכות לו ואינה חובה לצעל דינו כגון חלול שבת או אשת איש: ואין מחזירין לחובה לזכום **שהיא חובה**. דהא לחובה ממש לא מלית לפרשא דהא צדיני ממונות נמי ליתא: **חוצתיה דגואל הדם**. שקשה צעניו שזי ניחול: צין צין. קתני צרישא צין לזכות צין לחובה אלמא תרמי מיילי קתני וליכא לפרושה לזכות שהיא חובה: **רבינא**. מהדר לאוקומי למירוואה דרב חסדא(י) דמתני' כשלא נשא ונתן ציד ודקשיא לך ויכה את כשנשא ונתן ציד ודקשיא לך ויכה את

החייב מאי נשא ונתן ציד איכא כגון שהיה לו משכון לתוצע מן הנתצע ויכה הדיין את הלוה ולמר לו פטור אתה ונטל המשכון מיד המלוה והחזירו ללוה: **טימא אם העהור**. נמי משכחת לה כשנשא ונתן ציד דנגע (שם) צהו שרץ כצאא לישראל לפניו על דבר הספק דגולד לו צטהרותיו ולמר לו הדיין טמאות הן ונטל שרץ והשליך עליהם שלא יהא עוד ספק ויחייב מל' ד' זכאי ואמר אחד יש לי ללמד עליו זכות מניין שמחזירין אותו ת"ל¹ נקי אל תהרג ומניין ליוצא מב"ד זכאי ואמר אחד יש לי ללמד עליו חובה מניין שאין מחזירין אותו ת"ל² צדיק אל תהרג א"ר שימי בר אשי³ ויחילופא למסית דכתיב⁴ לא תחמוול ולא תכסה עליו רב כהנא מתני⁵ מכי הרג תהרגנו בעא מציה רבי זירא מרב ששת יחיבי גליות⁶ (במניין) אתיא⁷ רוצח⁸ רוצח יחיבי מלקיות⁹ (במניין) אתיא¹⁰ רשע¹¹ רשע יתניא נמי הכי יחיבי גליות מניין אתיא רוצח רוצח יחיבי מלקות מניין¹² אתיא רשע רשע: ואין מחזירין לחובה: אמר ר' חייא בר אבא אמר רבי יוחנן הוהוא שמעיה ברבר שאין הצדוקין מודין בו אבל טעה ברבר שהצדוקין מודין בו זיל קרי בי רב הוא בעא מיניה רבי חייא בר אבא מרבי יוחנן טעה בגואף קרד וצלי איתמר נמי א"ר אמי א"ר יוחנן טעה בגואף חוזר אלא היכי דמי אין חוזרין א"ר אבהו אמר רבי יוחנן וכגון שטעה שלא כדרכה: דיני ממונות הכל כו': הכל יואפילו עדים נימא מתניתין ר' יוסי ברבי יהודה היא ולא רבנן דתניא¹³ ועד אחד לא יענה בנפש יבין לזכות בין לחובה ר' יוסי בר' יהודה אומר עונה לזכות ואין עונה לחובה אמר רב פפא¹⁴ באחד מן התלמידים ודברי הכל מאי

ויכול להציל צאחד מאצריו ולא הציל אלא הרגו אבל צנווף ונואפת ליכא טעמא לזכותא: **עד דמוקדך יקיד קוך קרד וולל**. צעוד שהאש דולקת קרוך דלועין שך וולל אותו. כלומר צבדו שאתה עוסק צשמעמך תן לצ להצין ולהוסיף לקח הרי שמעת ממני טעה צדצר שהצדוקין מודין צו חוזר והאי דבר שהצדוקין מודין צו הוא: **אלא היכי דמי אין חוזרין**. דקתני מתניתין סתם דיני נפשות אין מחזירין לחובה ועריות נמי צמשמע: **כגון שטעה**. הדיין וייכה צנווף ונואפת שלא כדרכה דלא מפרש חיוביה צהדיא דרבנן ילפי לה (לקמן נד.) ממשכניי אשה ויקרא כן שני משכבות ואין הצדוקין מודין צו: **הכל ואפילו עדים**. שהעידו עליו יבולין ללמד עליו ראויה צו זכות: **אמר רב פפא**. הכל דמתניתין לאיתויי תלמידים היושצין שורות לפני הדיינין קאמר דמלמדין זכות ואין מלמדין חובה ודברי הכל: ורבנן

ועתה וזה להצין מה הן מודין ומה אין הם מודין ועתה מפרש הש"ס ה"ד דבר שאין הצדוקין מודין צו: **שַׁמְעָה שְׂאֵל בִּרְרָבָה**. פ"ה דלא מפרש חיוצא צהדיא דילפינן ממשכניי אשה שמי משכבות צאשה ואין הצדוקין מודין וקשה דצדצר זה מודין כדמוכח צפ"ק דהוריות (דף ד.) דלומר שמואל אין צ"ד חייצין עד שיורו צדצר שאין הצדוקין מודין צו ומסיק צגמ' דלמרי' (שלא) צדכרעה וכו' ופריך והא משכניי אשה כתיב ופי' דהצדוקין מודין צו וי"ל דהכא מיירי בהעראה דלמר צדכרעה אפי' בהעראה אסור שלא כדרכה צגמר ציאה אסור העראה שריא אע"ג דפריך התם אההיא שינויא מכל מקום לפי המסקנא דהתם איתוקם ההיא שינויא שפיר: **אֲחֵךְ מִן הַתַּלְמִידִים**. מימה הא אמר צצפ"ק (דף יז.) דאי אמר איני יודע והדר אמר טעמא (למלמיה) לא שמעינן ליה ולא יהא אלא כאלד מן התלמידים וי"ל דהתם צאומר טעמא לחובה והכא צאומר טעמא לזכות: אלא

מחזירין אותו לחייבו בשטעו בדבר שאין הצדוקין מודין בו כגון אם חמיו וכיוצא בהן דאמין מדרשא. אבל טעו בדבר שהצדוקין מודין בו מחזירין. מאי טעמא זיל קרי בי רב הוא: **בְּעַא** מיניה ר' חייא מר' יוחנן טעו בנוסף ונאמרו על הנוסף הזהירה התורה שנאמר ואל אשת עמיזח לא תתן שכבתך. לנאמא לא הזהירה תורה מהו. א"ל אדמוקדן יקד קרן קרן וצלי פ"י עד שהאש יוקדת לצליית קרי ראה כמו שצולין אותן ורחן חתוך וצלה גם אתה. כלומר אם אינך יודע צליית קנה הנה מוקדה לצליית רחן ראה ולמוד. כך אם אינו יודע דין גואף ונואפת הא מקרא מלא מות יומת הנואף והנואפת. ילך וילמד. ואסקי"י יוחנן טעו בנוסף ונואפת מחזירין והיכי דמי שאין מחזירין כגון שטעה בהעראה שלא כדרכה: דניי נפשות הכל מלמדין עליו לזכות ואין הכל מלמדין עליו חובה. ואתינן לאוקומה בעד ואליבא דר' יוסי דתני עד עונה לזכות ולא לחובה

מסורת הש"ס

(א) צבורות כח: (ג) ונקמן ל: ודוגמתו לעיל כט:.) (ג) וצ"ל מאי וכן גוסר רש"י, (ד) וצ"ל מאין, (ה) מסות ה., (ו) [תוספתא פ"ו,] (ז) ונעיל י. וצ"י, (ח) ופי' צערוך ערך קד צ' פירוש נפלא (ומשובת, ט) וצ"א, (י) ומהו רש"י, (יז) צס"א: צלומד,

תורה אור השלם

1. מדבר שקר תרחק ונקי וצדיק אל תהרג כי לא אצדיק רשעי:

שמות כג ז
2. לא תאבה לו ולא תשמע אליו ולא תחוס עיניך עליו ולא תחמל ואל תבסֵהוּ עליו:

דברים יג ט

3. כי הרג תהרגנו קִדֵּךְ תהיה בו בראשונה להִמָּיתוּ וְיָד כָּל הָעָם בְּאַחֲרָיו: דברים יג י
4. וְהַקְרִיתֶם לָבֶם עֲרִי מִקֵּלֹת תְּהִיָּהּ לָבֶם וְנָס שָׂמָה רִצָּח מִכַּח נִפְשׁ בְּשָׁנָה: במדבר לה יא
5. וְאִם בְּכָלִי בָרָךְ הַבְּרֹד וְיָמַת רִצָּח הוּא מוֹת יוֹמָת הָרִצָּח: במדבר לו טו
6. וְהָיָה אִם בָּן הַבֹּת הַרְשָׁעִי וְהַפִּילֹו הַשֹּׁפֵט וְהַבְּרִי לַפְּנֵי כִּדִּי רִשְׁעוֹ בְּמִסְפֶּר: דברים כה ב
7. וְלֹא תִקְחוּ בִכְרִ לְנֶפֶשׁ רִצָּח אֲשֶׁר הוּא רָשָׁע לְמוֹת בִּי מוֹת יוֹמָת: במדבר לה לא

8. כָּל מִכַּח נִפְשׁ לִפִּי עֲרִים יִרְצָח אֶת הָרִצָּח וְעַד אֲחֵד לֹא יִעָנֶה בְּנֶפֶשׁ לְמוֹת: במדבר לה ל

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה טימא וכו' ונתן עד דאגע צהו: (ג) ד"ה טעה צנווף ונואפת מהו ויכה מי למרין:

מוסף רש"י

שהיה לו בידו משכון. ונתן לו פטר את הלוה ונטל את המשכון והחזירו ללוה (בבורות כח:). דאנצי ביה שרין. הציאו טהרות לפניו לישראל ואמר טמאות הן ונטל שרץ אחד ונגע בהן כדי שלא יהא עוד ספק בהן ויעמדו דבציו (שם). שעירבן בין פירותיו. שהציא טהרות לפניו לישראל ואמר טהרות ונטלן הוא עצמו ועירבן עם פירותיו של נשאל לטוף אמר חכם מומחה טמאות הן וטימאן את השאר שמתערבו בהן (שם). ת"ל נקי אל תהרג. וזה אע"פ שאינו צדיק, שלא נצטק צצ"ד, מכל מקום נקי הוא מדין מיתה, שהרי יש לך לזכותו (שמות כג ז). ת"ל צדיק אל תהרג. וזה צדיק הוא שנצטק צצ"ד (שם). למסית. המסית חצירו לעצות כוכבים (עירוי כט.).